

DE NAZORG GETOETST AAN DE WERKELIJKHEID

S.C.M. SIEMERINK

Sociaal-tandheelkundig betekent het einde van de leerplichtige leeftijd en het verlaten van de lagere school een kritieke overgang naar een uit het oogpunt van voortgezette gebitsverzorging, onzekere toekomst. Wel wordt allerwegen getracht de periodieke controle ook te blijven uitoefenen wanneer een inrichting voor voortgezet of vakonderwijs daartoe de gelegenheid biedt, maar een onzeker element is echter dat van de abturiënten van de lagere school bij hun overgang een zeker initiatief moet worden afgewacht als uiting van een meer of minder prijs stellen op ook verder reikende gebitsverzorging. Men kan het ook zo zeggen, dat wie om welke reden ook geen behoefte gevoelt om zich verder aan een regelmatige gebitsinspectie met eventuele behandeling te onderwerpen, niets behoeft te doen en er ook niet van behoeft te laten blijken.

Waartoe een en ander in de eerste jaren na het verlaten van de lagere school leidt is tot nog toe niet in concrete gegevens bekend, men moet echter, ondanks alle pogingen en organisatorische maatregelen met een tot heden onbekende mate van verzaken der gebitsverzorging rekening houden.

Het leek ons daarom niet van belang ontbloeit om tot enig inzicht te geraken omtrent de gebitstoestand en de mentaliteit ten deze in de eerste jaren van voortgezet en elementair vakonderwijs bij de jeugd van 12 tot 16 jaar, die de daarvoor bestaande inrichtingen bezoekt en tevens bij enkele bedrijven waarin zij na het verlaten van de betreffende scholen worden opgenomen.

De gemeente Enschede (plm. 130.000 inwoners) herbergt een belangrijke industriële bevolking, daarnaast ook in een evenredige verhouding de andere maatschappelijke groepen. Op grond daarvan menen wij dat de verkregen uitkomsten meer dan lokale betekenis hebben, zodat wij het niet misplaatst oordelen hieraan meer bekendheid te geven door publikatie van het resultaat van ons onderzoek.

Het onderzoek werd gedaan bij leerlingen van: de lagere Technische school, H.B.S., U.L.O., Huishoudschool en de Textielvakschool, verder ook bij de jongens en meisjes van de bedrijfsopleidingen, omvattende twee fabrieken met allen in totaal 2252 kinderen! De leeftijd van de onderzochten omvatte zowel kinderen van 12 jaar als adolescenten van 21 jaar. De keuze was aldus gedaan omdat de totaliteit dezer opgroeiende jeugd als representatief kon worden beschouwd voor de gehele stadsbevolking in die leeftijdsgroep.

In tabel I wordt schoolsgewijs een statistisch overzicht gegeven van de bevindingen. Van iedere leerling werden deze op een afzonderlijke kaart aangetekend. Vermeld dient nog te worden dat in Enschede in de schooltandverzorging de kinderen tot en met de vierde klas op school worden onderzocht en behandeld.

Daarna ontvangen de ouders een saneringskaart voor het betreffende kind en wordt de halfjaarlijkse controle en behandeling aan de eigen tandarts overgelaten.

Hierbij dient te worden opgemerkt, dat in het 5e en 6e schooljaar controle wordt uitgeoefend door een tandarts, om na te gaan of, en te stimuleren, dat deze leerlingen inderdaad hun tandarts bezoeken. Bij het onderzoek werd bovendien, behalve van het al dan niet gesaneerd zijn, in het laatste geval aanteekening gemaakt van het aantal jaren dat de saneringskaart was verlopen. Voorts van de redenen die voor dit verzuim werden aangevoerd: pijn, nalatigheid, tijdverlies e.d. Aangezien de scholen ook worden bezocht door leerlingen uit omliggende gemeenten werd tevens nagegaan of zij aldaar in de schooltandverzorging waren opgenomen. Tevens werd de hygiënische staat waarin het gebit verkeert op het tijdstip van onderzoek, opgenomen. Overeenkomstig de daarbij gehanteerde normen werd deze aangemerkt als *matig*, bij ogenschijnlijk regelmatig verzorgde gebitten als *goed*, en bij kennelijke verwaarlozing als *slecht* genoteerd. In het laatste geval werd ook gespeurd naar de vermoedelijke oorzaak t.w. onwetendheid, milieu en nalatigheid. Gaat men aan de hand van tabel I na in welke mate de dental mindedness bij de jeugd heeft wortel geschoten dan kan deze over het geheel zeker niet als ongunstig worden afgeschilderd, al lopen de bevindingen bij de verschillende groepen wel sterk uiteen. Het gunstigst bleek deze te zijn bij de leerlingen van de U.L.O.-school en wel 93% bij de jongens en 95% bij de meisjes. Daarbij sluit zich de H.B.S. aan, zij het op lager niveau: met resp. 89% voor de jongens en 92% voor de meisjes. De leerlingen van de huishoudschool bleken voor 89% gesaneerd te zijn, gevolgd door die van de lagere Technische school, waarbij dit bij 82% het geval was. Vervolgens gaat het naar beneden: wel bleken van de meisjes van de Textielvakschool nog 81% over een gesaneerd gebit te beschikken maar bij de jongens lag het 10% lager. Bij de jeugdige werkers in een der bedrijven was het percentage gesaneerden onder de jongens nog 67%, bij de meisjes daarentegen niet meer dan 61%. Onder het personeel van de bezochte fabriek was het voor de vrouwelijke jongeren weliswaar nog 82%, maar dit komt in hoofdzaak voor rekening van de vrouwelijke leden van het kantoorpersoneel waarbij het sociale milieu van herkomst een belangrijke rol speelt (van de 20 waren 19 gesaneerd). Van de jongens waren aldaar niet meer dan de helft (51%) in het bezit van een gesaneerd gebit.

Tevens werd nagegaan of enerzijds het verzekerd zijn van invloed is geweest bij de bevindingen in vergelijking met de uitkomsten ten aanzien van degenen, die via de particuliere praktijk door het initiatief van de ouders hun gebit regelmatig lieten onderhouden. Gebleken is dat van de ziekenfondsverzekerde opgroeiende jeugd 82,6% over een gesaneerd gebit beschikte tegen 17,4% die de zorg ervoor verwaarloosde.

Van het aantal van de onderhavige groep die in de particuliere praktijk verzorgd werd, bleek 90,6% in het bezit van een gezond gebit, terwijl 9,4% aan periodieke controle geen aandacht bleek te besteden. De situatie blijkt dus bij deze sociale categorie wel iets gunstiger.

Tabel I STATISTISCH RESULTAAT VAN HET ONDERZOEK INZAKE DE GEBITSVERZORGING NA

	Lagere Techn. school				H.B.S.				U.L.O.			
	jongens		meisjes		jongens		meisjes		jongens		meisjes	
	aan tal	in %	aan tal	in %	aan tal	in %	aan tal	in %	aan tal	in %	aan tal	
Gesaneerd	430	82	-	-	295	89	177	92	175	93	186	
MONDHYGIENE												
Goed	103	24	-	-	136	46	131	74	64	37	120	
Matig	297	69	-	-	153	52	46	26	106	61	65	
Slecht	30	7	-	-	6	2	-	-	5	2	1	
TANDEN POETSEN												
2 × per dag	21	5	-	-	59	20	111	63	32	18	112	
1 × per dag	70	16	-	-	137	46	57	32	64	37	61	
Wekelijks	154	36	-	-	89	30	9	5	72	41	11	
Nimmer/nooit	185	43	-	-	10	4	-	-	7	4	2	
Niet gesaneerd	92	18	-	-	37	11	16	8	13	7	9	
MONDHYGIENE												
Goed	9	10	-	-	1	3	5	31	1	8	1	
Matig	44	48	-	-	35	94	11	69	10	77	8	
Slecht	39	42	-	-	1	3	-	-	2	15	-	
TANDEN POETSEN												
2 × per dag	5	5	-	-	7	19	9	56	2	15	5	
1 × per dag	8	9	-	-	18	48	4	25	7	54	3	
Wekelijks	26	28	-	-	11	30	3	19	3	23	1	
Nimmer/nooit	53	58	-	-	1	3	-	-	1	8	-	

Geeft men zich rekenschap van de gebitstoestand gedurende de leeftijd van 12 tot 20, dan blijkt het percentage gesaneerde gebitten van 85% op 13 jaar af te nemen tot 81% bij de 17-jarigen. Daarna gaat het snel naar beneden: op 20 jaar bleek nog slechts 60% in het bezit van een gezond gebit. Van de meisjes bleek op 12-jarige leeftijd nog 90% gesaneerd, op 13 jaar 87½%, van de 16- en 18-jarigen weer 90% (op de tussenliggende leeftijden 84 tot 86%) maar bij de 19-jarigen bedroeg dit niet meer dan 80% om op 20-jarige leeftijd tot 72% terug te lopen. Voor de jongens is het in vergelijking van de beide vorengenoemde percentages duidelijk dat de sanering bij de jongens, behalve bij de 13-15-jarigen en bij de 17-jarigen over het geheel aanmerkelijk minder in stand wordt gehouden.

shoudschool		Textielschool				Confectiebedrijf				Textiefabriek				Totaal				
meisjes		jongens		meisjes		jongens		meisjes		jongens		meisjes		jongens		meisjes		
in %	aan tal	in %	aan tal	in %	aan tal	in %	aan tal	in %	aan tal	in %	aan tal	in %	aan tal	in %	aan tal	in %	aan tal	
-	329	89	87	71	30	81	10	67	76	61	45	51	55	82	1042	82	853	87
-	171	52	13	15	10	33	2	20	33	43	10	22	34	62	328	31	499	59
-	154	47	63	72	16	53	6	60	35	46	30	67	20	36	655	63	336	39
-	4	1	11	13	4	14	2	20	8	11	5	11	1	2	59	6	18	2
-	154	47	2	2	7	23	2	20	40	53	4	9	27	49	120	12	451	53
-	117	36	7	8	3	10	2	20	28	37	11	24	21	38	291	28	287	34
-	49	15	46	53	16	53	3	30	7	9	23	51	5	9	387	37	97	11
-	9	2	32	37	4	14	3	30	1	1	7	16	2	4	244	23	18	2
-	39	11	36	29	7	19	5	33	48	39	43	49	12	18	226	18	131	13
-	4	10	3	8	1	-	-	-	8	17	1	2	1	8	15	7	20	15
-	35	90	20	56	7	100	3	60	34	71	26	60	8	67	138	61	102	78
-	-	-	13	36	-	-	2	40	6	12	16	38	3	25	73	32	9	7
-	15	38	1	3	1	14	-	-	14	29	1	2	1	8	16	7	45	34
-	15	38	2	6	3	43	2	40	18	37	2	4	5	42	39	17	48	37
-	9	24	11	31	3	43	1	20	8	17	20	47	4	33	72	32	28	2
-	-	-	22	60	-	-	2	40	8	17	20	47	2	17	99	44	10	1

In totaal bleken van de onderzochte 1268 jongens 82% de sanering te hebben volgehouden, van 974 meisjes 87%. Van de gezamenlijke 2242 jeugdigen hadden 226 jongens en 121 meisjes in totaal 347 of 16% hun sanering laten verlopen. Voor de jongens was dit 18%, voor de meisjes 12,4%. De periode waarover dit reeds het geval was, wisselde van ½ tot 5 jaar. Als redenen voor het verzaken van de gebitsverzorging werden opgegeven: nalatigheid in 127 gevallen, angst voor pijn in 110 gevallen, pijn en op die grond nalatigheid, 54 gevallen. Daarnaast waren er nog 76 die om een andere reden (b.v. verhuizing, tijdgebrek, gezinsomstandigheid) de verdere sanering eraan hadden gegeven. Daarbij valt het op, dat nalatigheid door drie maal zoveel jongens als meisjes en naar verhou-

ding tweemaal zoveel als ongemotiveerd werd bekend als bij de meisjes. De angst voor pijn daarentegen werd door de meisjes tweemaal zo vaak als motief aangevoerd dan bij de jongens het geval was.

Ten slotte is ook nog onderzocht in hoever het al dan niet verzekerd zijn van invloed is op de „gebitsverzorgingsgezindheid”. Uit een daarop gerichte schifting van de gegevens is naar voren gekomen dat van de onderzochte en onderzochte jongens en meisjes die tot het ziekenfondsbestand behoren, 82,6% gesaneerd zijn gebleken tegen 17,4% bij wie dit niet het geval was. Van degenen die particulier hun gebit lieten verzorgen bleek 90,5% gesaneerd te zijn, terwijl 9,4% op die kwalificatie geen aanspraak kon doen gelden.

Wanneer wij ons nu bezig houden met de eigen verzorging van het gebit naar de eerder genoemde maatstaf, dan bleek bij de gesaneerde jeugd zulks bij de meisjes gemiddeld in 59% en bij de jongens in 31% als goed te kunnen worden gekwalificeerd. Matig was dit het geval bij 39% van de meisjes en bij 63% van de jongens. Als slecht moest de mondhygiëne worden aangemerkt bij 2% van de meisjes en bij 6% van de jongens. Gaat men de diverse milieus na, dan werd de gunstigste toestand aangetroffen bij de meisjes van H.B.S. waarvan bij 74% de eigen verzorging als „goed” werd bevonden. Daarop volgden de U.L.O.-meisjes met 65 en de fabriek (vrouwelijk kantoorpersoneel) met 62%. Het geringst aantal goed verzorgde gebitten werd aangetroffen op de Textielvakschool (15%), gevolgd door de leerlingen van de lagere technische school, waarop verder de kwalificatie „matig” bij 69% der onderzochte van toepassing bleek. Bovenaan stonden weer de jongens van de Textielvakschool met 72%. Een „slechte” mondhygiëne werd maar in geringe omvang aangetroffen: het hoogst, 20%, was ze bij de jonge werkers in een der bedrijven, op de Ambachtsschool dalend tot 7%, op de H.B.S. 2% bij de jongens, alwaar de meisjes geen van allen een onverzorgd gebit bleken te bezitten.

Op de huishoudschool bleek bij de helft van de gesaneerde meisjes het gebit goed verzorgd, bij de overige (op een paar als „slecht” gekwalificeerden na) was de verzorging niet meer dan matig te noemen. Bij de gesaneerde vrouwelijke fabrieksjeugd waren 12% der onderzochten goed te noemen, op de Textielvakschool niet meer dan één derde. Van de gesaneerde jongens op deze school bedroeg het percentage niet meer dan 15. Bij de meisjes moest de mondhygiënische toestand in de helft der gevallen als matig worden aangemerkt, bij de jongens in driekwart van de gevallen. „Slecht” was zij voor beide groepen bij één op elke zeven.

Bij de niet-gesaneerde meisjes was de gebitsverzorging slechts bij 15% der onderzochten „goed”, bij ruim driekwart niet meer dan „matig”, bij 7% „slecht”. Bij de jongens was 7% als goed aan te merken, 61% als „matig”, terwijl bij één derde de hygiënische toestand van het gebit niet anders dan als „slecht” kon worden betiteld.

Neemt men het (dagelijkse) tandenpoetsen als indicator dan bleek, dat 12% van de gesaneerde jongens tweemaal per dag de tandenborstel hanteert, van de meisjes waren het meer dan de helft. Een derde deel van deze deed zulks één

maal per dag, van de jongens iets meer dan een vierde deel. Meer dan een derde van de gesaneerde jongens poetste de tanden eenmaal per week, van de meisjes een op elke 9, terwijl bijna een kwart van de jongens en 2% van de meisjes zich hier nimmer aan bezondigden.

Bij de niet-gesaneerde meisjes poetste niettemin een derde deel tweemaal daags, een ander derde deel één maal, terwijl een vijfde deel zich daarbij tot één maal per week beperkte: 8% deed niets aan eigen onderhoud van het gebit. Van de niet-gesaneerde jongens trok 44% zich niets aan van tanden poetsen, een derde deel deed zulks eens per week en één op elke zes verzorgde het gebit dagelijks. Toch nog 7% verklaarde dit tweemaal per dag te doen. Wat het tandenpoetsen in het algemeen betreft dient nog te worden opgemerkt, dat blijkens het onderzoek het wekelijkse reinigen van het gebit een onderdeel vormt van de „grote wasbeurt” en ook dat in het dansen in het vrije weekeinde een grote stimulans tot poetsen blijkt te zijn gelegen.

Voor de details van de uitkomsten van het onderzoek moge naar de hieraan toegevoegde tabellen worden verwezen.

GEBITSTOESTAND NAAR DE LEEFTIJD EN GESLACHT

Tabel II TOTAAL

	jongens	meisjes		j + m	
Gesaneerd	1042	853	=	1895	= 85%
niet-gesaneerd	226	121	=	347	= 15%
totaal	1268	974	=	2242	

Tabel III NIET-GESANEERDEN

Opgegeven reden:	jongens	meisjes	totaal
pijn	56	54	110
pijn/nalatigheid	27	17	44
nalatigheid	100	27	127
andere oorzaak*)	44	32	76
	227	130	367

*) milieufactoren: verhuizing, geen tijd, enz.

Tabel IV GEBITSTOESTAND GERANGSCHIKT NAAR DE LEEFTIJD

Leeftijd	GESANEERD		NIET-GESANEERD	
	jongens	meisjes	jongens	meisjes
11	22	2	1	—
12	143	98	34	9
13	262	167	43	24
14	259	171	48	32
15	174	150	36	25
16	104	125	31	13
17	49	62	11	14
18	35	36	14	4
29	11	20	6	5
20	11	11	11	4
21	1	3	—	1
12	2	3	—	1

Tabel V AANTAL JAREN NIET-GESANEERD

	jongens	meisjes
$\frac{1}{2}$ jaar	20	12
1 „	66	43
$1\frac{1}{2}$ „	31	10
2 „	37	26
3 „	27	16
4 „	9	9
5 „	25	12

Weth. Nijhuisstr. 231, Enschede